

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR: DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

2022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

1 SENTYABR – MUSTAQILLIK KUNI

31

YOSHDA

SENTYABR

№44

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
7-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-7**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-7**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 44-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 сентябрь 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 29 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна «Тараққиёт стратегияси» маркази муҳаррири

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тугган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпلامга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Д.Ш.Исломов ЗАМОНАВИЙ ФРАНЦУЗ ТИЛИДА СТИЛИСТИКАНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ.....	7
2. D.Sh. Islomov FONETIKA, FONOSTILISTIKA, FONETIK VOSITALAR TURLARI VA ULARNING TILSHUNOSLIKDAGI O'RNINI XUSUSIDA.....	9
3. Д.Ш.Исломов ЗАМОНАВИЙ ФРАНЦУЗ ТИЛИДА СТИЛИСТИКАНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ.....	11
4. Иплина Антонина Александровна ПЕРЕДАЧА ПРАГМАТИЧЕСКИХ ЛЕКЕМ В ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ИНТЕРПРИТАЦИЯХ	13
5. Исаков Руслан Узақбаевич ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛЫҚ ДӘСТАНЛАРЫНДА ПЕРЗЕНТСИЗ АТАЛАР МОТИВИ	16
6. Davletova Manzura, Matchanova Shoira RUS TILI FANINING RIVOJLANISH TARIXI.....	18
7. Ўрозов Жуманазар Норқизилович ҚОНФЛИКТЛИ МАТНЛАРНИ ЛИНГВОКРИМИНАЛИСТИК ТАДҚИҚ ҚИЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ТАМОЙИЛЛАРИ.....	20
8. Shaxnoza Mamajonova Abduvaliyevna TOVUSH O'RGATISHDA YOZUVNING XUSUSIYATI.....	23
9. Allayarova Sanobar Jumanazarova, Qulmetova Dildora Rajabovna ONA TILI DARSLARIDA SINFDAN TASHQARI ISHLAR VA ULARNING AҲАМИЯТИ	25
10. Xalilova Sapargul Qadamovna ONA TILI O'QITISH METODLARI, DARSLARDA QO'LLASH.....	27

FONETIKA, FONOSTILISTIKA, FONETIK VOSITALAR TURLARI VA ULARNING TILSHUNOSLIKDAGI O’RNI XUSUSIDA

D.Sh. Islomov
BuxDU doktoranti

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada fonetika, fonostilistika, fonetik vositalar, ularning tarkibiga kiruvchi nutq tovushlari, jumladan, urg`u, ohang hamda stilistikaning fonetik vositalari va ularning turlari haqidagi fikr yuritiladi.

Kalit soʻzlar: fonologiya, fonetik effekt, stilistika, fonostilistika, fonema, fonologiya, artikulyatsiya, fonetik hodisalar, tovush almashuvi, fonetik vositalar, nutq tovushlari, urg`u, ohang, ilmiy muloqot, fonemalar, leksik urg`u, bo`g`in

Fonetik tadqiqotlarning tobora keng o`rganila borishi barobarida ushbu sohalarning kuzatish ob`ekti, maqsad va vazifalari ham yanada keng aniqlashib boraveradi. Tilshunoslik fani tizimida fonetika ham, fonostilistika ham uning o`z maqsad va vazifalariga ega bo`lgan alohida sohalari sifatida faoliyat ko`rsatib kelmoqda. Tadqiqot obyektining nutq tovushlari ekanligi ularni birlashtirsa, bu tovushlarga yondashishdagi maqsadlar ularni farqlaydi¹.

Shuni ta`kidlash lozimki, fonetika, tabiatdagi har qanday tovushlarni emas, balki inson nutq apparatida hosil bo`luvchi, ijtimoiy qiymatga ega bo`lgan nutq tovushlarini ham o`rganadi. Tabiatdagi boshqa tovushlarni esa fizika fanining akustika bo`limi tekshiradi. Fonetikaning maqsadi fonetik birliklarning akustik, anatomik-fiziologik va funksional asoslarini o`rganish va ularning til mexanizmidagi rolini aniqlashdan iborat. Fonetika tovushlarning eshitishtirish tomonini o`rganishda akustikaga, talaffuz qilinishi, aytilishi, hosil bo`lish tomonlarini o`rganishda fiziologiyaga asoslangan holda ish ko`radi.

Fonostilistika tilshunoslik fani taraqqiyotining keyingi yillardagi mahsuli sifatida fonetika, fonologiya va stilistika fanlarining kesishuvida paydo bo`lgan. “Fonostilistika – fonetik-fonologik birliklarning, shu jumladan urg`uning ham matndagi uslubiy xususiyatlariga oid ta`limot. U stilistikaning bir bo`limi sanaladi”².

Shuningdek, fonostilistika – til birliklarining talaffuzi va ularning muloqotning turli sohalari va vaziyatlarida ishlash qonuniyatlarini o`rganadigan tilshunoslik bo`limi hisoblanadi. U tovush shaklining mazmuni, uning tilning stilistik tuzilishi bilan bog`liq xususiyatlari masalalari bilan bog`liq holda tilning fonetik vositalarining faoliyat ko`rsatish qonuniyatlarini o`rganadi. Matnning tovush shakli ko`pincha juda mazmunli, semantik jihatdan to`ldirilgan, stilistik ahamiyatga ega. Masalan, nutq madaniyatining har xil turlari og`zaki nutqning fonetik xususiyatlari mavjud; og`zaki adabiy nutqda so`zlashuv talaffuzi, ommaviy axborot vositalari nutqi va boshqalar. Bundan tashqari, nutqni fonetik tashkil etishning ayniqsa, she`riy yoki matn mazmuni va uning tovushlarining o`zaro munosabatlarini o`rganadi.

Fonostilistika tilshunoslik fani taraqqiyotining keyingi yillardagi mahsuli sifatida fonetika, fonologiya va stilistika fanlarining kesishuvida paydo bo`lgan bo`lib, fonetik vositalar so`z ma`nolarini ajratish, chegaralash uchun xizmat qiladi. Bunday vositalar qatoriga nutq tovushlari, urg`u, ohang (intonatsiya) kabilar kiradi.

Stilistikaning fonetik vositalari ikki xil bo`ladi:

1. Muallifga xos vositalar.
2. Ijro etishga xos vositalar.

Muallifga xos bo`lgan fonetik vositalarga ritmika, vazn, qofiya, alliteratsiya, assonans va boshqa talaffuzga xos vositalar kiradi.

Ijro etishga xos bo`lgan vositalarga intonatsiya, pauza, fraza va mantiqiy-logik urg`u, so`zning emotsional-ekspressiv xususiyatlari, to`liq va to`liqsiz talaffuzlar kiradi”³.

So`z ma`nolarini ajratish, chegaralash uchun xizmat qiladigan vositalar fonetik vositalar sanaladi. Bunday vositalar qatoriga nutq tovushlari, urg`u, ohang (ohang) kiradi. Nutq tovushlari alohida kelsa ma`no ifodalamaydi, balki har qanday so`z nutq tovushlari vositasida shakllanadi.

1 Hojiyev A. 2002, -B.122.

2 Jamolxonov H. T., 2009. B. 395

3 Saodat Sultonsaidova, O`lmas Sharipova. O`zbek tili stilistikasi. Toshkent, 2009. –B38

So‘z ma‘nolarini farqlashga xizmat qiladigan fonemalar xususida yuqorida fikr yuritildi. Lug‘at tarkibidagi barcha so‘zlar, grammatik shakllar ana shu fonemalarining ma‘lum tartibda ketma-ket joylashishi orqali shakllanadi. Ayrim hollarda o‘xshash bo‘lgan (omonim) so‘zlarning ma‘no va grammatik shakllarini farqlashda leksik urg‘u fonetik vosita bo‘lishi mumkin. Gapning maqsadga ko‘ra turini ajratishda esa ohang (ohang) fonetik vosita bo‘lishi mumkin.

Ta‘kidlash lozim bo‘ladiki, fonetik vositalar qatoriga *nutq tovushlari, urg‘u, ohang (intonatsiya)* kirar ekan, nutq tovushlari bu inson talaffuz qiladigan va boshqa bo‘laklarga bo‘linmaydigan birliklar bo‘lib, tovushlarni hosil qilishda qatnashadigan inson a‘zolari nutq a‘zolari sanalib, nutq tovushlarini hosil qilishda qatnashadigan a‘zolaridir. Nutq tovushlarini hosil qilishda o‘pkadan chiqayotgan havo nafas yo‘li – kekirdak orqali bo‘g‘izga, undan og‘iz bo‘shlig‘i yoki burun bo‘shlig‘iga o‘tib, tashqariga chiqadi.

Xulosa qilib shuni ta‘kidlash mumkinki, til va nutq biri-birini taqozo qiluvchi, biri ikkinchisiz mavjud bo‘lmaydigan, o‘zaro dialektik aloqada turuvchi kategoriyadir. Til umumlashma: u real, sezgimizga berilgan birliklarning umumiy belgilari asosida hosil qilingan sinflar yig‘indisidir. Nutq esa tilning moddiy ko‘rinishi, voqelanish shaklidir. Nutqning tovush jihatdan shakllanishida barcha fonetik va leksik-grammatik vositalar xizmat qiladi. Tilning barcha yaruslarida bo‘lgani singari fonetik vositalarda ham stilistik imkoniyatlar mavjud.

Fofofdalanilgan adabiyotlar

1. Jamolxonov H. T., 2009. B. 395
2. O‘zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000.
3. Saodat Sultonsaidova, O‘lmas Sharipova. O‘zbek tili stilistikasi. Toshkent 2009.
4. Hojiyev A. 2002, -B.122.
5. D.Sh.Islomov. (2021). The Definition of The Concepts of «Phoneme» and «Phonostylistics». Middle European Scientific Bulletin, 9. <https://doi.org/10.47494/mesb.2021.9.204>
6. Islomov, D. (2021). THE ROLE OF PHONOSTYLISTIC UNITS AND PHONEMES IN THE PROCESS OF TEACHING FRENCH TO ADULTS IN THE ANALYSIS OF EXAMPLES. Конференции, 1(1). <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.971>
7. Islomov, D. (2021). ФОНЕМА ВА ФНОСТИЛИСТИКА НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ НА ПОНЯТИЯ ФОНЕМЫ И ФНОСТИЛИСТИКИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.Uz*), 1(1). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/560.